

לקרינו הייתי היחיד שפנה אליו בבקשה מעין זו. טרומפלדור ענה בהביבות רבה: גולובציק (מלה ברוסית המבטאת רגש של חיבה: "יונתי") אמנם אינני מכיר את הדת היהודית, אבל מכבד אני מאד את רגשותיו של השני, אך לצערי אין באפשרותי לעזור לך. העבודה היא אצל גרמנים" (עמ' 50). בשיחות מאוחרות יותר שמע טרומפלדור לראשונה על עיקרי היהדות מנתן גרדי, והיה לו למגן כלפי המלעיגים עליו כל ימי שהותו בקרים.

ושלישי לחבורת המשפיעים: הרב רבי ישעיהו שפירא זצ"ל, האדמו"ר החלוץ שזנח כס אדמו"רות והפך לעסקן ולוחם למען חלוצי הפועל המזרחי. האדמו"ר בעל הנפש הפיוטית ששילב את רינת "נושא אלומותיו" עם זמרת ש"ס ופוסקים וספרי חסידות והגות. "היה בעל נפש פיוטית רוויה מסורת חסידית וידע לתת ביטוי בשירתו ובנגינתו בכינור. היה בעל רגש עדין ואצילי ולא יכול היה לסבול עוול או חוסר ישרות וכנות בעבודה ציבורית" (עמ' 119). "בשבילי היתה אישיותו קרן אורה ומקור הרגעה נפשית. אם בשבילו כדאי הרעיון הקדוש של בנין הארץ בעבודה ובהתיישבות עד כדי כך שעזב מסגרת רוחנית מגובשת, כבוד ופרנסה בשפע — הרי שהחלטתי לעזוב את הישיבה בשביל הגשמת רעיון זה לא היתה משגה, ויהיה שכר לפעולותינו". (עמ' 118)

וכך הולך המחבר ומפרט את הבעיות שפקדו את הפועל המזרחי בשנותיו הראשונות, את ההתלבטויות החמורות ואת התרשמויותיו האישיות. יפה כתבו שופטי "פרס שפירא" למחשבת הציונות הדתית, שהעניקו לספר את הפרס בשנת תשל"ג, כי "מן הספר כולו מפציע ועולה אור השחר של הפועל המזרחי".

חיים טוביהו

שערים להסברה דתית

מועטים הם ספרי ההסברה הדתית שניתן להמליץ עליהם בפני נוער דתי משכיל וציבור המורים. הכל מכירים את ספרי המחשבה הדתית שחברו על ידי הרב אלימלך בר-שאול, אהרן ברט, הרב שמחה בונם אורבך, זכרינס לברכה, ויבדל לחיים ארוכים הרב שאול ישראלי. אלה הפכו לספרים קלסיים במחשבת ישראל. ומעת לעת מייחלים אנו לחידושים בתחום זה, לרוח רעננה שתפרה תחום רעיוני חשוב זה ותקרין מיסודות היהדות על כל הצמאים לדבר ד', ותחזק את ידי המטבירים יסודות אלה ומפיצים מעיינות חוצה.

עתה, זיכנו הרב בנימין אפרתי, מורה לתנ"ך ולמחשבת ישראל בישיבה התי-כונית העירונית בת"א, והוציא מתחת ידו ספר הסברה בהיר תאה הכתוב בשפה המובנת לכל וברוח הזמן. ראוי לציין כי ספר זה "שערים אל היהדות" שיצא

לאור בהוצאת "דביר", זכה בפרס אמברמוביץ-ציטליץ עוד בהיותו בכתובים. בנימוקי הועדה שהעניקה את הפרס לרב אפרתי נאמר בין השאר: "בכל דור ודור נתחברו ספרים שיעודם להסביר ערכי האמונה ותורת ישראל לאנשים שגדלו וחונכו באהלי יפת ולא מלאו כרסם בש"ס ופוסקים, אבל הדרך בהסברה והסגנון בו השתמשו בדור אחד לא תמיד יכולים למלא תפקידם בדורות אחרים. לגבי דורנו יש לומר כי דרושים חיבורים חדישים לשם הסברה כזאת... לא קל במצב של היום לדבר על לבו ומוחו של אדם בישראל הרחוק מיהדות ולקרבו לתורה... בין הסופרים הצעירים המנסים להתמודד עם בעיה זו נמצא הרב בנימין אפרתי, אשר משתדל לעשות את המלאכה... חיבורו נכתב בשפה מובנת, בסגנון בהיר ומותאם לכל משכיל בן זמננו". אכן, הדברים מדברים בעד עצמם.

בספר, בו נותחו סוגיות ביהדות בדרך סיסטמטית-מדעית, שלשה שערים עיקריים דרכם מבקש המחבר להכניס את הלומד לאוירת היהדות: "שערי אמונה", "שערי מצוות", ו"שערי מועדים". אמנם, שעה שנשא הוא את דבריו בעת קבלת הפרס הוא קבע כי עיוניו הם בבהינתן שערים אל היהדות ולא היהדות עצמה, כי זו אינה ניתנת להגדרה, אלא שברור לנו כי שעה שעוסק הוא בניתוחיו האיר את היהדות באור יקרות עד כי מאור היהדות מתגלה לכל מעיין בכל תפארתו והדרו.

דומה שהחלק הראשון בספר "שערי אמונה", הוא המשכנע והמעמיק ביותר. בחלק זה, המחולק לחמשה פרקי משנה: "הדרך אל האמונה", "חיות האמונה", "השאיפה אל הנעלם", "מוסר היהדות", ו"המדע והאמונה" — מביא המחבר אסכולות מדעיות שונות בעניני דת ואמונה, תוך שהוא מעמתן עם השקפותיו ויכול להן. הויכוח הוא לעיתים נוקב ומענין על אף החומר ה"כבד" והמעמיק. הרב אפרתי מביע את ההשקפה כי העולם הרוחני של היהדות אינו תלוש מן העולם הפיזי והגשמי אלא מקביל לו. לדידו, החויה הדתית, חויה האמונה ממלאה את נפש האדם תחושת חיים עזים ועשירים, עמוקים ורחבים, שאין למעלה מהם. כשם שהעצמים הגשמיים נקלטים באמצעות חוש רוחני אלוקי, כך נקלטת המציאות האלוקית באמצעות חוש רוחני אלוקי. השאיפה היסודית והמהותית של נפש האדם היא השאיפה לקרבת אלוקים. המוסר הוא השער לאמונה, והמוסר החברתי והאלוקי קשורים קשר אמיץ. לדידו, אין סתירה בין דת ומדע, אלא יש דוקא התאמה ביניהם, וכל המתבונן בהרמוניה השוררת בטבע יראה את השתקפות מעשי ד'.

הרעיון המרכזי העובר כחוט השני בכל פרקי הספר — ההקבלה בין המציאות הטבעית הפיזית והגשמית לבין המציאות הרוחנית-האלוקית.

בחלק השני — שערי מצוות — מייחד הוא את הדבור על ארבע מצוות: השבת, התשובה, לימוד התורה והתפילה. נאמן להקבלה זו, הוא מדבר על השבת הטבעית והשבת העליונה. יסוד השבת מוסבר על פי הקבלה זו למציאות הטבעית. את תשובת האדם הוא מדמה לתשובה ביקום ובהויה כולה. (הירח המתחדש מדי חדש בחדשו, השלכת והפריחה, תאי הגוף המתחדשים, וכדומה)

שעה שהוא דן בתפלה, שהיא עבודה שבלב, הוא מביא הגדרות פיזיקליות לעבודה ומעמתן עם עבודת האדם. על ידי הקבלות מדעיות מעיז אלו מובנות הסוגיות השונות ומתקבלות יותר על דעתו של האדם בן זמננו. בפרק האחרון "שערי מועדים", דן המחבר באספקטים שונים הנוגעים לחגי ישראל. אף כאן הובאו סמלים והרהורים שונים שנועדו לקרב את הוי החג ללומד. כאן מן הראוי להביא ניתוחים ופרשנות על יום העצמאות ויום ירושלים, ונקוה כי המחבר יעשה זאת במהדורה הבאה של הספר. אין לני ספק כי האגרת מופתית ד' בימים גדולים אלו, אף היא עשויה לקרב את האמונה ללב ומוחו של בן דורנו. סבורים אנו כי סיום הספר בפרקים אלו הולם יותר מסיומו בפרק על תשעה באב. ברם יאמר ברורות כי הרהורים אלו אין בהם לפגוע כהוא זה בעובדה שספר זה הוא ספר הסברה טוב מאד המאיר בדרך נאה את רוח היהדות וערכיה, כי על כן ראוי הוא להמצא על מדף הספרים של כל מורה ומחנך השואף להגדלת תורה והאדרתה. כדאי אף להוסיף שהמחבר מסייע בידי הלומד והמעייין במפתח הענינים ומפתח המחברים והחיבורים בסוף הספר.

בנימין אפרתי; "שערים אל היהדות" הוצאת "דביר" ת"א, 1972, 123 עמ'.

נתקבל במערכת

נחקרה ונשובה — מבט על מאורעות תקופתנו לאור התנ"ך ודברי חז"ל מאת הרב רפאל אייזנברג ירושלים תשל"ג.